

Hic Tomus
 sequentes Illustris
 CAESARIS JOHANNIS STOLNASSII
 Disputationes
 continet:

1. Diss: de Trigā casuum Hala 1695.
2. — — do: p̄ se subge Jurisvario ibid. 1697.
3. — — Jure insulto baredipetarum ibid. 1695.
4. — — Jure Principis circa adlabonū ibid. eod. a.
5. — — inutilitate brocardici vulgaris qua sunt
 in territorio etiam praesumpti esse de terri-
 torio Hala 1709.
6. — — sensu legio decemviralis testamentaria ibid.
7. — — captatoris institutionibus ibid. 1696.
8. — — Jure circa p̄bannacopolia civitatis 1697.
9. — — quaestione: an b̄re p̄sitorum eod. a.
10. — — officio Directorum et Ducum Circularium
 in executione sententiarum eod. a.
11. — — homicidio Lingva ibid. 1699.
12. — — pseudo-privilegio pupilli conventi con-
 traria actione negotiorum gestorum eod. a.
13. — — jure consuetudinis et observantiae eod. a.
14. — — protestatione facto contraria eod. a.
15. — — iudicium Juro c̄majestatici circa sacra
 legitimā viventis 1700.
16. — — praesumptione bonitatis eod. a.
17. — — verā pietate Juridicā 1701.
18. — — interpretatione beneficiorum Principis
 eod. a.

20. Ggd. Bonafii Dff. de culpa abbatis de ty-
torum praesentia Hala 1701.
21. - - - de iure affectionis in re fungibilis
non cadente ibid. 1701.
22. - - - Iure Principis Evangelici circa scelerata
sepultura ibid. 1702.
23. - - - Otororum causis adimendi legitimam
ibid. 1703.
24. - - - Jurisdictionis et magistratum differ-
rentia secundu more Germanorū eod. aō.
25. - - - de iure detractionis 1709.
26. - - - censu emigrationis 1681. origi-
27. - - - naturā pecuniarum Juridicam 1710.
28. - - - feloniam domini eod. aō.
29. ~~1710~~ Epistola amici ad amicum occasione
distinctionis inter appanagia et paragia
ibid. 1710.
30. Jll. Hertii Dff. de comaritia appanagi et
paragi distinctione in Jap. Rom. yalm. Gisse 1709.
31. Jll. Csnijii Bonafii Dff. de origine processus
inquisitorii 1711.
32. Ggd. de occasione conceptione ac intentione
Constitutionis Criminalis Carolinae eod. aō.
33. - - - pactis futurorum sponsalium non factis
aō 1712.
34. - - - an poene viventium eorū infantes sint
absurda et abroganda 1722.

Wd. 25.

1-

DISSERTATIO INAUGURALIS
DE
PACTIS
FUTURORUM
SPONSALIORUM.

33.
34.
Von
Pa-Sort,
QVAM

RECTORE MAGNIFICENTISSIMO,
SERENISSIMO PRINCIPE AC DOMINO,
DN. FRIDERICO WILHELMO
PRINCIPE BORUSSÆ, MARCHIONE BRANDENB. &c. &c.

Ex decreto & auctoritate Illustris JCorum ordinis

PRÆSIDE,
DN. CHRISTIANO THOMASIO
POTENTISSIMI BORUSSÆ REGIS CONSILIARIO INTIMO,
UNIVERSITATIS FRIDERICIANÆ DIRECTORE AC PROFESSORE
PRIMARIO, ET FACULTATIS JURIDICÆ ORDINARIO,

PRO GRADU DOCTORALI,
Summisque in utroque jure honoribus, ac privilegiis more Majorum
legitime consequendis,

IN AUDITORIO MAIORI

ad D. 6. Jun. Anno MDCCXII. horis ante & pomeridianis,
publico Eruditorum Examine submitte,

JOHANNES EMANUEL Greiff,

SERVESTA-ANHALDINUS.

HALÆ MAGDEBURGICÆ,

83

DISSERTATIO IN UNIVERSALIA

DE

P A C E

FUTURORUM

TEMPORALIORUM

1701

IN PRAESENTIA
SACRAE THEOLOGICAE FACULTATIS
UNIVERSITATIS HALLENSENSIS

DEFENDIT
ET PUBLICE PROLEGITUR
JOHANNES THOMAS

PRO GRADU DOCTORALIS
CUM LAUDE

HALLE A. M. 1701

DISSERTATIO INAUGURALIS
DE
PACTIS FUTURORUM
SPONSALIORUM.

Von

Ja: Warte.

SUMMARIA.

Doctrina juris matrimonialis maxime confusa & intricata
§. I. In specie doctrina de differentia tractatum nuptia-
lium, sponsaliorum, & ipsarum nuptiarum §. II. Maxime
vero Doctrina de tractatibus nuptialibus eorumque pra-
dentia §. III. Ut & in specie de tractatibus per pacta futu-
rorum sponsaliorum, das Ja: Wort. §. IV. Homonymia
des Ja: Worts. §. V. Historia morum Germaniae in con-
trahendis nuptiis. VI. Definitio pactorum de sponsalibus
des Ja: Worts. §. VII. Differentia pactorum nostrorum
a sponsalibus §. VIII. Non firmiter praesumptio pro meris tra-
ctatibus, quam ex pactis nostris, aus dem Ja: Wort. §.
IX. In dubio etiam praesumendum esse magis pro talibus
pactis, quam pro sponsalibus stricte dictis. §. X. Dissidentes
niti doctrinis Canonistarum evidenter falsis. §. XI. Ex sola
anm

DE PACTIS. FUTURORUM

annulorum datione & acceptione non praesumendum esse pro sponsalibus. §. XII. Effectus pactorum nostrorum, libertas penitendi sine expositione rationis. §. XIII. Quid juris in iure arrharum datarum. §. XIV. Rumpentes tractatus sponsalios nulli poena civili subjacent. §. XV. Nisi legibus civilibus antea aliud cautum sit, ob ordinem & decorum in causis matrimonialibus observandum. §. XVI. Sponsus durante tractatibus sponsam stuprans ad eam ducendam juste cogitur. §. XVII. Origo penitentiae tractatibus sponsaliorum in foris nostris adempta. §. XVIII. Non petenda ex jure Justiniano. §. XIX. Neque ex ipso jure canonico, quatenus penitentiam in sponsalibus de futuro permittit. §. XX. Sed idem tamen per excommunicationem & interdictum alibi jubet. sponsum & sponsam esse cogendos ad consummationem matrimonii. §. XXI. Rationes peculiare Lutherianorum. §. XXII (1) Auctoritas Lutheri, pacta nostra sola provera sponsalibus habentur. §. XXIII. (2) Usualis restrictio tractatum ad pacta, ubi consensus vel parentum vel sponse non adfuit. §. XXIV. Ad nostram tamen sententiam inclinatur Chemnitius. §. XXV. Et Facultas Juridica Viadrina. §. XXVI. Item Facultas Juridica Hallensis. §. XXVII.

Doctrina juris matrimonialis maxime confusa & intricata.

§. I.
 Illud juris capit, certe jus matrimoniale in universum maxime intricatum & confusum est. (a) Nec inter Pontificios solum; sed & inter Protestantos. (b) Imo quod mirandum, confusio inter Protestantos fere major est, quam inter Pontificios.

(a) v g. apud Sanchez. in Opere de matrimonio nulla prope occurrit quaestio, circa quam non sit dissensus inter Canonistas.
 (b) Docent hoc Sarcerii Corp. jur. matrimonialis: Plurima scripta

tificios. (c) Causas hujus mali excutere nostri instituti non est, nec de tempore; nam veritas si unquam, ita certe in hac materia odium parit. (d)

A 2

§. II.

scripta in controversia de matrimonio cum uxoris defunctæ sorore; Idem de Polygamia: Hieronymi Delphini *Collectedanea de Coniugio Eunuchi*. Hieronymi Bruckneri *Decisiones matrimoniales. &c.*

(c) Nam Pontificii suas conclusiones in causis matrimonialibus utcumque connectuat cum principiis & hypothesebus suis, fundamenti loco positis. At apud Protestantés sæpissime conclusiones in Consistoriis ex pontificiis doctoribus desumptæ, retinentur, rejectis hypothesebus, unde illi conclusiones illas deducebant. Sic notissimum est, in quotidiana Consistoriorum praxi regnare conclusiones multas, non nisi ex hypothese de Sacramento matrimonio derivandas, quæ tamen a protestantibus utriusque partis rejectæ est. Multa eam in rem exempla allata sunt in peculiari Disputatione sub præsidio MAGNÆ ACAD. PRO-RECTORIS habita. Et credo adhuc plura non difficulter ostendi posse. Sic nescio, an unquam Pontificii ex suis hypothesebus erroris dilabi potuerint, ut statuerent, matrimonium Eunuchis esse permittendum. Sed apud nos tamen inventæ sunt Facultates Theologicæ & Juridicæ pro licentia hujus conjugii respondentes. &c.

(d) V. g. Studium incaute exscribendi Autores pontificios. Neglectus studiorum humaniorum, genuinæ doctrinæ moralis. Nimum studium erga Patres Ecclesiæ quarti & quinti sæculi, varie in doctrina morali pro infelicitate illorum temporum errantes. Sub prætextu pietatis vel orthodoxiæ quæsitum - - Sed vereor, ne vel sola recensio causarum, et si generalis, odium pariat: Ergo manum de tabula,

(e) Vi-

DE PACTIS FUTURORUM

§. II.

In specie do-
ctrina de dif-
ferentia tra-
ctatum nu-
ptialium, spon-
saliorum, &
ipsarum au-
ptiarum.

Ac initio quidem nihil facilius erat, & maxime
necessarium, quam ut tractatus nuptiales, sponsalia &
nuptiæ evidenter fecernerentur, (e) quod forte non me-
lius fieri poterat, quam per exemplum pactorum de
vendendo, aut tractatum venditionem præcedentium,
venditionis ipsius, & traditionis sollemnis. (f) Interim quid
notius

- (e) Videlicet propter diversos magni momenti effectus. A tra-
ctatibus quælibet pars recedere potest, etiam invita altera,
quia nondum aliquid determinatum convenit, quod
obligationem & actionem producere possit; at vero in
sponsalibus adest consensus determinatus, adeoque unius
dissensu impune non dissolvuntur ex communi conven-
tionum natura, nuptiæ nec solo dissensu utriusque par-
tis, iterum ex communi conventionum natura, quibus
traditio accessit.
- (f) Tentavit id jam olim Dn. Præses in *disput. Lipsiensi*
de coniugio in vitis parentibus contracto §. 5. seq. No-
tandum tamen, esse hoc saltem exemplum & simile illu-
strans, non probans, sed rationem saltem diversitatis inter
hæc tria indicans. Scio equidem, matrimonium non esse
contractum; sed tamen mallet, ut qui id inculcant, non
plane a doctrina de contractibus in quæstionibus matri-
monialibus recederent, quasi illæ ne quidem ex commu-
nibus principiis de conventionibus definire debeant, aut
quasi definire possint ex hypothesebus, quæ principiis
istis plane repugnant, v. g. quod tractatus sponsalitiæ unius
dissensu dissolvi nequeant, (de quo in præsentibus potissi-
mum sum sollicitus) quod sponsalia ne quidem utriusque
dissensu possint dirimi, item quod nuptiæ consummatæ ne
quidem communi consensu, aut ex gravibus causis, & ad-
hibitis quamvis aliis solennitatibus aut consensu populi &
principis dissolvi queant, sub prætextu videlicet legis di-
vinæ, a Clero pontificio in odium Laicorum & potissi-
mum

notius, quam infinitas contradictiones Doctorum & hic
occurrere. (g)

§. III.

Inprimis autem, quod tractatus nuptiales attinet, nescio, quam ob causam Doctores doctrinam hanc valde supine & superficarie tractent (h), aut plane omittant, vel etiam confundant (i) cum sponsalibus, cum tamen eius distinctior inspectio vel ideo omitti non debuisset.

*Maxime vera
doctrina de
tractatibus
nuptialibus,
eorumque
prudentia.*

A 3

quod

num Regum ac principum vel plane fictæ, vel certe con-
torte explicatæ.

- (g) Scilicet quomodo differant nuptiæ, connubium & matrimonium, nuptiæ & sponsalia, sponsalia de præsentibus & de futuro, item pura & conditionata, non solum ratione definitionum, sed & maxime ratione effectuum. Ubique opiniones communes contra communes; Ut perlectis iis, quæ Jcti, Canonistæ & Theologi de ea re disserunt, incertior semper recedas, quam accesseris.
- (h) Fere saltem inculcant, tractatibus nuptialibus nullam induci obligationem: quinam vero sint tractatus & quænam sit eorum natura, & quam varia tractatum genera nihil invenies.
- (i) Civilistis & Canonistis, unde & sua hausere Theologi, nihil in ore vel calamo, quam sponsalia & nuptiæ, unde non possunt non tractatus sponsalicii ipsis sponsalibus immisceri, aut cum iis confundi; Cum tamen & Romanis olim hæc fuerint exacte distincta. Sic Nonius. *Inter speratam, dictam & pactam hoc interest, quod virgo, priusquam petitur, sperata dicitur, dehinc promissa vel pacta vel sponsa dici potest, Arnobius L. 4. contra gentes. Habent speratas, habent pactas, habent interpositis stipulationibus sponsas.* Adde Antonium Hottomannum *de Vet. ritu nups. cap. 1.* Francisc. Hottomannum *de Sponsalibus cap. 3.* quamvis uterque explicatione sua differentiam inter ista magis implicet.

quod si unquam ullum negotium humanum (k) certe matrimonium maxime cautos & circumspectos tractatus præcedentes ex regulis prudentiæ communis requirat, (l) in tantum, ut si illi

(k) Imprudens merito habetur, qui in negotiis ad rem æconomicam pertinentibus debitam circumspeditionem non adhibet; der die Rahe im Sacke kauft. Unde proverbium: Wenn man die Narren zu Markte schickt, so kaufen die Krämer Geld. Cum tamen in his negotiis tantum datum non patiatur Respublica, quia quilibet poterit pro lubitu rem sibi inutilem aut noxiam iterum abjicere vel alienare.

(l) Quia hæc societas individuam vitæ consuetudinem continet, id est, ut mores nostri explicant, nunquam dissolvendam, quam stulta & improba etiam coniux sit. Quid vero stultius, quam societatem inire indissolubilem sine prævia & cauta circumspeditione. Magna sane stulticia est, societatem inire mercatoriam cum homine, cuius mores non noveris, & tamen recedere poteris a societate, altero etiam invito, si ipsi interesse præstes, idque ex illa sola ratione, quod communio sit mater litium. Sed maritus uxorem, aut uxor maritum repudiare, aut ab eo divortium facere nequit, etiamsi centies alleget, & evidentissimum sit, societatem inimici cum inimico, stulti cum stulto, improbi cum improbo, aut etiam sapientis cum stulto esse etiam matrem litium. Ac apud Christianos hodiernos maior adhuc requiritur circumspectio, quam apud Judæos, Ethnicos, aut Christianos priorum seculorum. Videlicet Judæis licita erant divortia, quamvis ex gravibus causis. Romani antequam doctrinam Christianam reciperent, maiori adhuc licentia, quam Judæi, repudiabant uxores, aut a viris recedebant; Et postquam Christianorum nomine insigniebantur, diu retenta fuit solutio-

SPONSALIORUM.

negligerentur & Principis, (m) & Doctorum Eccle-
siae

tio matrimoniorum bona gratia, cum primus Iustinianus eam sustulerit; imo in Gallia Anno 1150. adhuc sub Ludovico VII. divortium bona gratia, quamvis non ex qualibet causa, in usu fuit. vid. Launojus *de Regia in matrimonium potest.* Part. 2. art. 2. Cap. 2. p. 327. & cap. 6. p. 365.

- (m) Valde enim turbatur respublica, si repleatur conjugii male coherentibus, ubi coniuges odio mutuo laborant, per impossibilitatem solutionis saepius non diminuto, sed aucto. Eo ipso etiam pervertitur soboles, aut certe pessime educatur, ac ad perpetua disidia exemplo quotidiano parentum animatur. Huic incommodo vero praecaveri potest, si cauti tractatus praecedant. Quod si id negligatur, ex duobus mediis unum erit eligendum, vel ut permittatur divortium, sive bona, sive mala alterius gratia, cum poena perpetui consortii cum extreme stulta aut improba nullam habeat proportionem cum commissa imprudentia neglectorum tractatum; vel ut matrimonia neglectis tractatibus praecedentibus sint ipso iure nulla; At prius ex hypothese doctorum non potest Princeps; Ergo remanet posterius. Q. E. D. Post vero principem pro utilitate Republicae ponere certa requisita iustarum nuptiarum, quibus neglectis matrimonia pro nullis declarantur, ex Protestantibus sive Theologis sive JCTis nemo negabit, cum id thema adversus impudentissimos Papae & papatus adulatorum peculiari opere modo citato demonstraverit Launojus, utpote quod de non alia regia in matrimonium potestate agit, quam de iure secularium Principum Christianorum in sciendis impedimentis matrimonium dirimentibus. Quod vero inter illa impedimenta nunquam legatur collocata fuisse causa neglectorum tractatum praecedentium, id ideo factum, quod tractatus nunquam a populis quibusvis fuerint neglecti, & quod confusio tractatum cum sponsalibus magis videatur esse adscribenda novioribus temporibus.

DE PACTIS FUTURORUM

fiæ (n) aut certe Jctorum (o) officium postulet, ut ille neglectus coerceatur, aut nuptiæ vel sponsalia sine præ-

- (n) Etsi enim matrimonii tanquam negotii mere secularis doctrina videatur esse relinquenda solis Politicis, cum tamen apud pontificios hypothesis de sacramento matrimonii, articulum de matrimonio articulis fidei adscripserit & Doctores pontificii in expositione Scripturæ Sacræ, de matrimonio loquentis, sibi solis, aut certe Papæ suo interpretationem tantum non authenticam vindicent & postea apud protestantes passim Theologi ad Consistoria fuerint adhibiti, iisque ordinarie relinquenda sit, etsi non cum exclusione reliquorum, interpretatio rationalis & doctrinalis textuum scripturæ sacræ; & ICtos præterea deceat suo exemplo aliis præire, ac bona sua amicis esse communia putare, neminique invidere, imo potius optare, ut quilibet sapiens, prudens ac juris peritus esset; merito etiam apud protestantes Theologi a doctrina causarum matrimonialium excludendi non sunt.
- (o) Non quod Jcti intendant, in principum jura ac regalia involare, aut eos in regimine reformare, aut Theologorum circulos turbare, sed quoniam doctrina regiminis politici, quam diu Philosophi in sola expositione librorum politicorum Aristotelis occupati sunt, aut ideis Reipublicæ ejusdem Platonice unice delectantur, & Dni Theologi, dicti Salvatoris Math. 20. v. 25. & 26. memores, negotiis secularibus se non immiscent, Medici vero sanitatem corporis humani vel conservandam vel restituendam præ oculis habent, præcipue Jctis curæ esse debet *arg. §. fin. proæm. Inst.* Quamvis iterum Jcti grata mente agnoscant, si vel Medici etiam (& multo magis Doctores aliarum Facultatum) exemplo celeberrimi olim, & de emendanda politica aut ipsa iurisprudencia immortaliter meriti Congiij sana hic consilia suppeditent.

SPONSALIORUM.

præcedentibus tractatibus prudentibus inita nulla vel irrita declarentur. (p)

§. IV.

Cum autem tractatum de futuris sponfalibus & nu-
ptiis varia possint esse genera, (q) non quidem animus est
hoc loco de natura & modis omnium talium tractatum
agen-
Ut & in specie de tractatibus per pacta futurorum sponfaliorum, das See Wort.

- (p) Rationem repete ex modo dictis sub lit. M.
(q) Vel certe gradus. In omnibus conventionibus tales tractatus præcedere possunt, qui singuli suos distinctos gradus habere possunt, & sæpe per longum temporis spatium durant. Sine dubio vero tamdiu durare censentur, donec partes de negotio, super quo tractarunt, convenierint. Ita v. g. in emtione venditione non solum tractatus sunt, si emtor offerat se ad emtionem ædium, & ex venditore quærat, an eas vendere velit, venditor autem spatium deliberandi petat, sed etiam si postea venditor dicat, se velle vendere ædes, & emtor rursus declaret, se eas velle emere, manent tamen adhuc tractatus, donec de pretio & merce distincte convenerint. Hoc vero supposito, mirandum, quod Dd. in causis matrimonialibus, dum de tractatibus agunt, solum illud tractatum exemplum afferant, si masculus declaret, quod velit foeminam in matrimonium ducere, & foemina aut eius parentes petant spatium deliberandi. Carpzov. *Jurispr. Eccles. lib. 2. Tit. 2. Def. 18.* Bruckner. *decis. matrim. c. 1. n. 13. seq. pag. 39.* Cum hic sit saltem primus tractatum gradus. Etenim nondum adsunt sponsalia vera seu promissio de matrimonio, si parentes foeminæ, vel etiam ipsa foemina post elapsam deliberandi spatium annuat, quamdiu videlicet fides conjugalisperpiciue non est promissa. Quænam vero sit ratio illius erroneæ opinionis, quæ putat, tractatus hoc ultimo casu mutari in con-

agendi, sed in specie acturi sumus de pactis futurorū sponsaliorum, quæ moribus nostris vocari solent das Jawort. Sed & in hac specie tractatum explicanda cum Doctores communiter eandem negligentiam vel confusionem committere soleant, veniam spero, si alicubi lapsus fuero, cum neminem hic præeuntem deprehendere poterim, siue ex Ictorum siue Theologorum ordine (r), cum

tractum matrimonii, patebit ex sequentibus. Alia exempla tractatum vide apud Carpzov. *Lib. 2. def. 174.*

(1) Apud solum Magnif. Dn. Titium deprehendi distinctionem des Ja-Worts von der Verlobung: cujus verba propterea non pigebit adscribere, ut ex inde appareat, qua in re conveniamus vel non. Ita vero in der Probe des geistlichen Rechts *L. 4. c. 1. §. 6.* Was die Beschaffenheit des vorhergehenden Vergleichs oder Abrede (in die Eheliche Gesellschaft zutreten) anlanget, kan man sich selbige nach unterschiedenen Graden oder Stufen vorstellen. Es können sich zwey Personen nur (1) in einige tractaten einlassen, ohne sich zu verbinden, welches die Anwerbung heist; oder Sie können (2) sich so viel erklären, daß Sie sich verloben wollen, welches das Ja-Wort pfeget genennet zu werden, und ist nichts anders als *pactum de sponsalibus*. die Zusage der Verlobde, oder (3) noch näher verknüpfen, indem Sie einander zu heyrathen versprechen, welches man die Verlobniß nennen kan, oder (4) sich gänzlich als Eheleute verbinden, auch darauff einander ehelich beywohnen, welches die Hochzeit, Heyrath oder Ehe kan genennet werden. Alter locus est *ibid.* §. 32. was die Wirkung der Verlobniß anlanget, so ist das von mit Unterscheid zu urtheilen (1) die heimlichen, oder von einem unmündigen gehaltenen Verlobniß sind nicht verbindlich (2) bey den öffentlichen sind unterschiedene Stufen zu unterscheiden. Wenn es bloße Tractaten gewesen, so haben

cum tamen materia ipsa in quotidiana & viridi sit obser-
vantia. (s)

§. V.

Cum vero sponsa & in pactis de futuris sponsalibus
& in ipsis sponsalibus, & denique in solemnitate nuptiali
annuat, ante omnia vox das Ja-Wort ab homonymia
est liberanda. Vel enim sumitur pro consensu nuptiali, (t)
vel pro sponsalio, (u) vel denique pro consensu super
pacto de futuris sponsalibus, qui significatus est huius
loci.

§. VI.

ben Sie keine Verbindlichkeit: Das Ja-Wort aber und
die Verlöbniß seynd verbindlich, und ersodern dasjenige, was
versprochen ist. Quid nos de hac ultima assertionem sentia-
mus, apparebit ex infra dicendis.

- (s) Unde notanter dicit Dn. Ticius. Welches das Ja-Wort
pflieget genennet zu werden. Et si enim non semper, sapi-
sime tamen talia pacta de sponsalibus futuris præcedunt
ipsa sponsalia.
- (t) Huc pertinet formula ap. Lutherum in *Catechismo*. Hans
wilt du Greten haben, dicat. Ja. Grete wilt du Hansen haben,
dicat. Ja. Hic tamen significatus des Ja-Worts non nisi
abusivus est, & communi usu non receptus.
- (u) Huc pertinet Responsum ap. Carpzov. *lib. 5. Tit. 16. resp.*
108. Ob wohl sonst in andern Contracten die Neue, wann
solche bey beyden Theilen vorhanden, zu gelassen, und der ein-
mahl geschlossene Contract wohl wiederum aufgehoben, und
dissolviret werden mag; Dieweil es aber dennoch mit dem
Ehe-Gelöbniß viel eine andere Gelegenheit hat, und dasselbe,
wann beyde Theile in Beyseyn der Zeugen Ihr redliches
und beständiges Ja-Wort von sich gelassen, durch göttli-
che Ordnung dermassen verbindlich gemachet wird, daß es von
denen Contrahenten nicht aufgehoben noch dissolviret wer-
den mag, 10.

§. VI.

*Historia no-
rum Germa-
nia in contra-
hendis nuptiis.*

Igitur moribus Germaniæ communiter receptum est, ut quo cautius & circumspectius societas illa indissolubilis ineatur, præcedat sollicitatio nuptiarum vel oblatio die Anwerbung a sponso, vel ejus parentibus aut amicis apud sponsam vel ejus parentes aut cognatos tutoresve, tum sequatur assensus parentum sponsæ vel ipsius sponsæ das Ja-Wort / tum post aliquod interval- lum sponsalia die Verlöbniß / tandem subsequantur nuptiæ ipsæ die Heyrath-oder Trauung. (w) Ex hisce ve- ro facile dari potest definitio pactorum de sponsalibus futuris des Ja-Worts.

§. VII.

*Definitio pa-
ctorum de
sponsalibus
des Jaworts.*

Est igitur pactum de sponsalibus (x) conventio mu- tua futuri sponsi & sponsæ (y), qua præcedente com- munitur

- (w) Unde & ipse sponsus varia accipit nomina; respectu der Anwerbung dicitur ein Freyer, respectu des Ja-Worts, ein Liebster, respectu sponsaliorum ein Bräutigam, respectu nuptiarum ein Ehemann.
- (y) In negotiorum humanorum mire variantium definitionibus non quaerenda est *anglicana* logica, sed tales defini- tiones sunt admittendæ, quæ conceptæ sunt secundum id, quod ut plurimum fieri solet, ut distinctius patebit ex sequentibus.
- (y) Dico futuri; quia sponsus & sponsa fiunt demum per sponsalia. Et hinc in sequentibus, quoribus sponsi & spon- sæ vocem simpliciter hic usurpamus, subintelligimus sem- per terminum futuri vel futuræ. Neque enim alium ter- minum receperunt Dd. qui de hac materia loquuntur, adeoque in latino sermone recepto non habemus termi- num, qui correspondeat Germano Liebster und Liebste. Nam amasius & amasia & noua & non recepta sunt.

(z) Com-

munitur sollicitatione ex parte sponsi (z) vel per se (a) vel per alias (b), parentes sponsæ (c) & ipsa etiam spon-

(z) Communibus enim moribus gentium receptum, ut ob maiorem pudorem & castitatem in sexu foeminino requisitam, vir sibi sponsam quærat, non foemina sponsum, daß die Weibes Personen nicht freyen, sondern sich freyen lassen. Non tamen dictamini rectæ rationis & iuri naturæ strictæ sic dicto repugnat, si foemina ex honesta intentione sibi quærat maritum. In iure gentium enim pro moribus (von der mode) accepto regulæ multas admittunt exceptiones.

(a) Quod, etsi non ita frequenter fiat, si tamen fieri possit commode, valde est commendandum. Ut enim in hoc negotio maximi momenti & præiudicii cauendum est, ne aliorum consilia seponantur, ita tamen nec solum alienis oculis hic est videndum, cum alias quis facile decipi possit per ipsos consulentes, sive dolo sive bona fide pupillas, cognatas, aut ubi aliud, etsi occultum, interesse habent, commendantes, vel etiam ex suo gustu iudicantes de gustu futuri sponsi. Et hoc intuitu privati in meliori conditione fere sunt positi, quam ipsi principes, cum apud hos ratio status postulet, ut fere tantum alienis oculis videant, & sæpe non solum pacta de futuris sponsalibus, sed & ipsa sponsalia & nuptias benedictione sacerdotali consummatas alieno ministerio peragant, quo pacto sæpius matrimonium principalium eventus tristis & infelix est, etiam ipsis ministris, negotia illa tractantibus, ut illustre exemplum præbet Thomas Cromvelius, ob infaustum matrimonium Henrici II. Angliæ Regis cum Anna Clivenfi, cuius mediator fuerat, Regis sui gratias excidens. Neque adeo vitio vertendum Carolo I. Regi Angliæ, (si modo intuitu aliarum circumstantiarum regulæ prudentiæ non suassent aliud,) quod matrimonium cum Philip-

pi II. Hispaniæ Regis Filia, seposita paulisper status ratione non per solos patris legatos tractari, sed ipse futuram suam sponsam, eiusque mores distinctius & propius intueri vellet. Sed & in ipsis tractatibus interest sponsorum, ut aliis personis intermediis non nimis fidant, ac sic damnum irreparabile patiantur. Exempli loco potest esse casus, quem proponit Petrus Müllerus de annulo pronubo *ib. 24. de Sempronio*, qui a Cajo rogatus, ut ipsi amorem apud Pomponiam dato annulo in fidem conjugalem conciliaret, annulum non dantis, sed suo ipsius nomine offert, atque sic alteri dolo malo sponsam speratam intercipit. Dico damnum irreparabile. Nam etsi Müllerus ibidem actionem furti intuitu annuli, & nescio quam ad interesse (ob interceptas simul virginis, v. g. 20000. Imperiales in bonis habentis divitias earumque possessionem & usum) vel actionem iniuriarum videatur commendare voluisse, revera tamen ex neutra harum reparationem damni in dato casu sperari potuisse, cuilibet negotiorum humanorum & eventus actionum judicialium sagaciori inspectori facile ad oculum patet.

- (b) Nam non solum decorum, sed & prudentia sæpe postulat, condiciones interpositis aliis personis expediri; siue ante pacta, de quibus loquimur, siue post eadem ante sponsalia, ubi de pactis dotalibus agitur; Sæpius enim ea, quæ alias tam libere de vitio vel quantitate dotis monenda sunt, ob pudorem ab ipso sponso non tam libere proponerentur. add. *l. ult. in fin. de sponsal.* Cavendum tamen, ne mulierculæ pronubæ absque iudicio adhibeantur, quæ primariam in vita curam suam eo intendunt, ut quoslibet cum quibuslibet sperato inde lucello coniungant. Daß sie die Leute zusammen koppeln. Müller *d. l.* Dicuntur personæ illæ intermediæ circa pacta, de quibus tractamus, *Freyerwerber*; An etiam Paranympsi, ut Lexicographi quidam volunt, an vero Paranympsi magis denotent *Brautdiener*, inter quos & *Freyerwerber* magna

sponsa (d) annuunt (e) ejus desiderio, & annulos aut alias

gna differentia, Grammatici viderint. conf. tamen *cap. 1. 4. s. C. 30. q. 5.* Alii ex ritibus nuptiarum huc applicat auspices. Müller *d. l.* ast æque improprie.

- (e) Maxime, si sponsa sit virgo, non vidua, quoniam videlicet & apud Germanos suo modo parentum consensus ad sponsaliorum validitatem requiritur, & decorum adeo postulat, ut eorum assensus ad pacta prius expetatur, quam ipsius sponsæ futuræ.
- (d) Nam etiamsi centies parentes sponsæ assensum suum ad pacta de sponsalibus dent, haud dubie tamen iste solus assensus ad tractatus pertinet, si ipsa sponsa futura absens sit, & non annuat ipsa.
- (e) Annuere hic est Ja sagen, das Ja-Wort von sich geben. Die Frey-Werber holen das Ja-Wort, der Freyer hat das Ja-Wort (von Vater, Mutter, der Liebste &c.) bekommen. Quodsi non annuat, dicitur den Korb kriegen, & sponsa, quæ annuere non vult, den Korb geben, phrasi nobis propria. Noti sunt versus Macaronici, ni fallor, Taubmanni.

Armermannus ego per corbem fallere cogor

Cor machi in tausend springere frustra mihi.

Neque prædicatur hoc Korb geben & Korb bringen de eo casu, quando post pacta hæc nuptialia vel sponsalia, aut post sponsalia nuptiæ non sequuntur, sed solum de casu, ubi denegatur sollicitanti pacta de futuris sponsalibus assensus ex parte sponsæ. Sed quæ ratio, quod masculis ut aliqua, quamvis levis, ignominia imputeretur, si assensum parentum sponsæ, & multo magis, si ipsius sponsæ impetrare nequeunt sum Ja-Wort, quam si post datum Ja-Wort sponsa recedat? An ideo, quod indicium magnæ imprudentiæ aut præsumptionis de se ipso sit, si quis conjugem quærens per viros honestos sollicitet quasi solenniter

alias arrhas mutuo sibi tradunt (f) ea intentione, ut
 utra-

niter istum assensum, antequam de responsione favorabili certior factus fuerit? An ideo, quod videatur esse homo nullius momenti, cum quo scemine ne quidem tractatus de sponsalibus futuris suscipere volunt?

- (f) Cum nullam sit dubium, annulos dari posse & solere dari & in consummatione nuptiarum, & in sponsalibus, & in pactis de futuris sponsalibus, atque adeo annulos ejusmodi esse triplicis generis, *Ja-Worts-Ringe*, *Verlöbniß-Ringe* und *Erau-Ringe*, nescio, an condonandum sit ICtis, quod hactenus annulos sponsalicios & annulos, qui in pactis de futuris sponsalibus traduntur, a se in vicem non distinxerint. Ita Mullerus in *Tr. de Annulo pronubo*, quem ipse in *Titulo opusculi interpretatus est vulgo von Ja-Wort und Erau-Ring*, multipliciter erravit. (1) Quod omiserit *den Verlöbniß-Ring*, cumque cum *Ja-Worts-Ring* confuderit. (2) Quod illam confusionem vulgo inerudito adscripserit, cum tamen illa confusio magis adscribenda sit ICtis, etiam eximiis, & qui vulgo eruditiorum accenseri volunt. (3) Quod ad anulum pronubum etiam retulerit *den Erau-Ring*, cum tamen hic detur tempore consummatarum, aut in momento (quod semper in moralibus latitudinem habet) consummandarum nuptiarum. (4) Quod anulum pronubum explicuerit & in titulo & *thesi 5. n. 6.* de annulo tempore pactorum, de quibus agimus, dato, *von Ja-Worts-Ring*, cum tamen ipse locus Tertulliani ab ipso adductus eum docere debuisse, quod anulus pronubus in illis locis denoter anulum, tempore sponsaliorum a sponso sponsæ datum *den Verlöbniß-Ring*, uti & ipse Mullerus videtur agnoscere *th. 6. n. 7.* Conf. KIRCHMANN. de *annul. c. 18. pag. 186. seq.* (5) Quod *d. n. 6.* anulum fidei ex *capit. Nostrates. 3. C. 30. q. 5.* reddiderit *den Erau-Ring*, cum tamen pariter verba

traque pars contrahentium, subsecuta honesta conversatione, de alterius moribus certior fiat, (g) vel etiam, ut tra-

C

tent

verba capituli ibidem allata doceant, & per hunc anulum intelligi ibi anulum, sponsaliorum tempore datum, den *Verlöbniß-Ring* &c. Annulus igitur, qui in pactis de futuris sponsalibus aliquando a sponso, rarius etiam a sponsa datur, proprie *der Ja- uerbs-Ring*, non est symbolum fidei vel sponsalitiæ vel nuptialis, sed datur saltem in amoris aucupium, qualis mos annulos dandi a *KIRCHMANNO d. l. p. 108.* variis exemplis ex Plauto, Terentio & Ovidio declaratur.

- (g) Haud dubie ea fuit intentio Veterum Germanorum, qui hæc pacta de futuris sponsalibus adhuc in medio papatu moribus introduxerunt, ideo quod viderent, societatem conjugalem ita indissolubilem esse, ut etiam ex gravissimis causis, excepto adulterio, conjugibus non recedere liceret a se invicem, imo ex principiis juris Canonici tum unice approbatis, conjugium ne quidem ob adulterium dissolvi quoad vinculum. Etsi enim virgo vel vidua moribus talibus prædita sit, quæ aliis honestis personis virilis sexus maxime placeant, facile tamen contingere poterit, ut propter diversitatem temperamentorum huic vel illi sponso illi sint intolerabiles, & ex iis postea per societatem indissolubilem subsecutam odium plusquam Vaticanum, ex communi conditione humani generis, oriatur, de quo testatur illud Poetæ, quod in omnium ore est:

Non amo te Volusi, nec possum dicere quare,

Hoc saltem possum dicere, non amo te.

Accedit, quod regulariter homines, & potissimum sexus foemineus magis ad dissimulandum a tenera educatione aduersus, in paucioribus illis conversationibus publicis dissimulet mores, etiam non laudabiles, qui ita in con-

tinuata

Etent de pactis dotalibus, (h) quæ regulariter sponsalia antecedere debent, (i) & tum, si constiterit de morum ad societa-

tinuata conversatione paululum familiari sic dissimulari nequeunt, v.g. nimia avaritia, prodigalitas, ambitio, luxuria, invidia &c. Eadem est ratio sexus virilis, utpote qui pariter talibus moribus vel vitiosis & hætenus dissimulatis vel etiam honestis, sed a sponsæ moribus (etiam honestis) valde alienis, præditus esse potest: Nam hætenus utriusque contrahentium par & æqualis debet esse conditio, Fateor equidem, a paucis talia pacta ineuntibus hanc intentionem majorum nostrorum attendi, nec etiam in jure canonico, quantum nobis constat, aliquid de ea intentione reperiri, ast tamèn tales postea non habent etiam justam conquerendi occasionem, si prudentia debita non usi, volentes, vel supine negligentes societatem conjugalem ineunt cum personis, quas postea dicunt se amare non posse. Quod vero jus canonicum ea de re nihil disponat, non mirandum, utpote quod totum magis intendit, per matrimonium laicorum conscientias laqueos indissolubiles injicere, quam secundum regulas communis prudentiæ viam ipsis monstrare ad matrimonium caute ineundum.

- (h) Hujus intentionis etiam in jure canonico fit mentio, Huc enim pertinent *can. nostrates. 3. C. 30. q. 5.* in verbis: *doremque utriusque placitam tradiderit. & cap. nullam sine dote fiat conjugium 6. ibid.*
- (i) Nam uti in emtione & venditione difficillime post conventionem de re & pretio, seu contractum perfectum pacta adjiciuntur, sed regulæ prudentiæ exigunt, ut de pactis adjiciendis in ipsis tractatibus præcedentibus mentio fiat; Ita quoque de pactis dotalibus omnium optime & secundum ordinem negotiorum humanorum ante sponsalia, utraque pars convenire debet, cum post fidem in-
- spon-

cietatem indissolubilem necessaria convenientia, vel etiam, si de pactis dotalibus convenerint partes, (k) ut sponsalibus rite celebratis sibi invicem fidem conjugalem suo tempore benedictione sacerdotali & concubitu carnali consummandam, solenniter promittant. (l)

§. IIX.

Sequitur autem ex definitione nostra, quod pacta, *Differentia*
de quibus agimus, & sponsalia toto cœlo differant, (m) *pactorum ne-*
brorum a
sponsalibus.

C 2

ad

sponsalibus simpliciter datam intempestivum sit, si pars alterutra tum demum condiciones adjicere velit; Et si id vel maxime aliquando contingat, vix tamen sine suspitione fraudulentæ aut illaudabilis alicujus persuasionis contingere solet, unde *in. d. can. 3.* dicitur, quod pacta dotalia in ipsis sponsalibus debeant mutuo exhiberi.

(k) Et vice versa, si partes morum convenientiam nonprehendant, vel etiam de pactis dotalibus convenire nequeant, ut tunc utraque pars aut alterutra absque alterius injuria & contumelia negotium intentatum rumpere possit; Alias enim frustraneus esset finis horum pactorum.

(l) Adde iterum *d. cap. III. c. 30. qu. 5.* Ubi etiam recte in fine additur, *non esse peccatum, si hec cuncta in nuptiali federe non interveñiant.* Unde & moribus nostris variæ circumstantiæ occurrere possunt, ut sponsus & sponsa, si jam notitiam mutuam animorum habeant &c. absque talibus præcedentibus statim sponsalia celebrent, futuris nuptiis consummanda; aut, ut post pacta nostra & conventionem de dote absque sponsalibus solennibus præcedentibus statim transeant ad denunciationem publicam & benedictionem sacerdotalem.

(m) Nam in sponsalibus fides conjugalis utrinque datur & promittitur, Sic sagen einander eheliche Liebe und Treue zu, bis auf priesterliche copulation. In pactis des Ja- Worts, de-

adeoque pacta nostra nil, nisi tractatus sint (n) de futuris sponsalibus, vel nuptiis, (o) & sic non nisi improprie sponsaliorum nomine insigniri possunt, (p) aut si ea sponsalia nominare placeat, saltem pro sponsalibus de futuro sint habenda, de quorum natura alias varie differunt Doctores. (q)

§. IX.

clarant saltem, quod intentionem habeant nuptias vel sponsalia contrahendi, Sie hätten eine eheliche affection oder inclination gegen einander.

- (n) Quod probat tota definitio hætenus latius exposita.
- (o) Cur addiderim hæc verba: *vel nuptiis*, exponent modo dicta *sub Lit. L. in fin.*
- (n) Nam sponsalia non sunt tractatus. Unde recte monet Franciscus Hotmannus *de sponsalibus cap. 5. p. m. 368. seq.* tres quasi gradus, constitui Christianarum nuptiarum, tractatus (quorum pertinent nostra pacta) sponsalia, & nuptias; & postea *c. 6. p. m. 379. seq.* docet, sponsalia non recte comparari cum pacto de vendendo, sed differre a nuptiis, tanquam contractum emtionis & traditionem.
- (q) Distinctio inter sponsalia de futuro & de præsentī incognita est iure civili, sive secundum hoc jus omnia sponsalia sint de præsentī, sive omnia de futuro (quorum utrumque dici ac defendi poterit, modo homonymiam nuptiarum tollas.) Interim diffiteri non possumus, distinctionem illam nisi expressis textibus juris canonici *cap. 22. & 31. X. de sponsal.* etsi Franc. Hotmannus *d. c. 6.* ejus distinctionis inventionem adscribat Doctores scholasticis & Petro Lombardo. Conf. Bruckneri decis. matrimon. *c. 1. n. 3. p. 35.* Sed harum quæstionum distinctior excussio ad dissertationem nostram non pertinet, cum de sponsalibus hic non nisi obiter agamus. Interim tamen sufficit, quod Theologi & Juri protestantes in asser-
- tione

§. IX.

Solent alias Dd. subtiliter disputare, an in dubio præsumendum sit, matrimonium an sponsalia fuisse contracta. (r) Pariter quæri posset, an in dubio præsumendum sit, sponsalia fuisse declarata, an vero nudos tracta-

Non firmior præsumtio pro meris tractatibus quam ex pactis nuptiis aus dem Sa-Wort.

C 3

tione in thesi posita, nobiscum conveniant. Sic enim Carpzovius in Jurispr. Eccles. lib. 2. def. 174. n. 3. & 6. sponsalia de futuro, abstrahendo a jure canonico, recte applicari posse ad tractatus de sponsalibus asserit, & ita retinenda esse cum Gerharo ibidem citato arbitratur. Consentit Martinus Chemnitius loco de conjugio c. 1. p. 197. *Vocantur, inquit, usitate sponsalia de futuro, quæ per verba de futuro concipiuntur, ut promitto, quod accipiam, ducam te in uxorem vel maritum, & dicuntur tractatus de futuris nuptiis celebrandis &c. ubi postea rem declarat simili de pacto de vendendo.*

- (r) Ut Carpzovius lib. 2. def. 17. n. 10. qui pro matrimonio præsumendum esse asserit. 1.) Questionem ipsam non intelligo, si loquatur de sponsalibus de præsentibus; nam sponsalia de præsentibus & matrimonium, ut dixi, differunt ut emtio & traditio. At traditio facti est, & non præsumitur; sic nec benedictio sacerdotalis aut concubitus præsumuntur, etsi partes fidem conjugalem sibi promiserint. 2) Nec probatur Carpzovii sententia per adducta ab ipso capitula 7. & 26. X. de sponsal. Nam prius saltem dicit, verba obscura (in sponsalibus) accipienda esse secundum communem significatum. Posterius autem sententiæ Carpzovii plane contradicit, quamvis Pontifex casum ibidem propositum maxime irrationabiliter definiaverit, 3) adducit Carpzovius regulam juris civilis; in dubio interpretationem faciendam contraeum, qui clarius loqui debuisset; sed nec hæc applicari potest com-

tus initos. (s) Nos simpliciter asserimus, pro neutris regulariter præsumendum, sed videndum, quid actum fit. (t) Ex istis tamen conjecturis, quæ ab aliis non inepte pro tractatibus afferri solent, (u) nulla nobis videtur fortior, quam si constet, quod sine difera prom-

commode ad quæstionem præsentem; Nam si res obscura sit utrobique, quis est ille, qui clarius loqui debuisset? An sponsus, an sponsa?

- (s) Nam forte & Carpzovius hanc quæstionem in mente habuit: An in dubio præsumenda sint sponsalia de futuro, an sponsalia de præsentem, seu consensus matrimonialis? Et posterius affirmandum esse putavit. Sed hic eadem recurrent responsiones ad eius rationes. Conf. omnino Beuffius *de sponsalibus cap. 9.*
- (t) Vti v. g. in emtione & venditione, si quærat: an in dubio præsumenda sit emtio, an pactum de emendo? Quid hic respondebis. Secundum regulas bonæ interpretationis nil aliud, quam videndum esse, quid actum sit.
- (u) Ita Chemnitius *d. l. Sponsalia de futuro remotis verborum cavillationibus*, ex hisce considerationibus dijudicari possunt. (1) Si verba plana & manifesta sunt, quod non purus, absolutus, & præsens, sed suspensus consensus fuerit, scilicet, quod difertam exceptionem annexam haberit, nondum velle se prorsus obligari, sed liberum debere esse, vel uni, vel utrique parti, ut retrocedat; Vel quando contractus suspenditur cum tali additione, velle partes ea de re convenire & agere, ut certi quid concludatur & statuatur. (2) Si postea in ipsa tractatione & actione, priusquam certi quid concludatur & statuatur, aliquid interveniat, ut actio prorsus intermitatur vel abruptatur. (3) Consideretur ex circumstantiis, an partes tunc voluerint non absolute certi aliquid confluere, sed tale quid, quod

missione fidei conjugalis saltem partes sibi invicem annuerint, daß sie einander das Ja-Word gegeben. (w)

§. X.

Imo si vel maxime regula de eo, utrum in dubio sponsalia de futuro, an de præsentī præsumenda sint, formanda esset, docet dictamen rectæ rationis, in dubio potius præsumenda esse sponsalia de futuro seu pacta, de quibus agimus, esse celebrata, quam sponsalia stricte dictis.

In dubio etiam præsumendum esse magis pro talibus pactis, quam pro sponsalibus stricte dictis.

quod postea posset, si causa incidere, etiam addita multa, mutari. (4) An deliberato animo contractus vel pactio na facta sit, quod voluerint partes, nasci obligationem, & nexum conjugalem, vel ut esset initium conjugii. (5) Sponsalia, quæ non pure, sed sub conditione honesta & possibili contrahuntur, (ut: si parentes consenserint: si volueris expectare tot annos: si dotem numerare poteris; si testimonium vel natalium vel officii honesti asserre possis) ante conditionis impletionem non parunt efficacem obligationem, sed sponsalibus de futuro æquiparantur. Effectus enim suspenditur in euentum conditionis. (6) Desponsatio impuberum juris interpretatione inter sponsalia de futuro censetur, nisi puberes facti proprio consensu illa rata habuerint: mutuis enim consensus requiritur. Uti vero peculiare Dissertationes requirunt ea, quæ hic Chemnitius n. 5. & 6. de sponsalibus conditionatis & desponsatione impuberum immiscuit; ita ea, quæ in prioribus quatuor numeris de signis sponsaliorum de futuris posuit, recte se habent, & si abstrahas a pactis nostris von Erhaltung des Ja-Words, nullum fere habent dubium; at in casu talium pactorum Doctores circa applicationem eorum criteriorum non omnino conveniunt.

(w) Quod patet iterum ex definitione horum pactorum exposita.

dicta, in quibus fides conjugalī mutuo promitti solet (x)

§. XI.

*Dissentientes
niti doctrinis
Canonistarum
evidenter fal-
sis.*

Quod vero Doctoribus etiam Protestantibus hæc evidentissimæ veritatis assertio hæctenus sæpe non placuerit, nulla alia reddi potest ratio, quam quod decipi se passi sint per doctrinas Canonistarum, etsi aperte falsas, in dubio præsumendum esse pro negotio magis perfecto, (y) aut, in dubio præsumendum esse pro matrimonio, tanquam re maxime favorabili, (z) etsi cuilibet

mo-

- (x) Nam promissio fidei conjugalī facti est; facta autem non præsumuntur, nisi ex conjecturis secundum naturam rerum moralium, evidentibus; Quæ igitur ratio cogeret vel saltem suaderet, in dubio, id est, deficientibus talibus conjecturis, præsumendum esse, sponsalia vera esse celebrata a partibus: Ita quis homo sanæ mentis præsumeret in tali dubio, emtionem venditionem esse celebratam, si partes de pretio & mercede nondum convenerint?
- (y) Quam rationem ex Canonistis allegat MAGNIE. ACAD. PRO-RECTOR in *Dissert. de natura sponsaliorum & divisione c. 2. §. 9. n. 23.* Eam vero rationem esse fallissimam ad oculum patet, cum negotia omnia humana actiones requirant, per quas voluntas declaratur, quæ cum facti sint, non præsumuntur. Nec obstat regula communis, quæ etiam in hoc negotio quandoque afferri solet, quod in dubio præsumendum sit, ut actus valeat, quam ut non valeat; hæc enim regula vera est, quatenus quæritur de effectu negotii, de cujus existentia jam constat, non vero eadem regula agit de præsumendo ipso negotio.
- (z) *Cap. ult. X. de sentent. & re judic.* Quæ enim ratio homini, qui vel micam sanæ mentis possidet, persuadere poterit favorem matrimonii (qui in se quidem non plane

ne-

facile pateat, istam posteriorem assertionem nullo alio fundamento niti, quam isto lubrico, & a protestantibus communiter rejecto, quo matrimonium fit sacramentum. (a)

§. XII.

Ex dictis autem simul patet, quid respondendum sit ad quæstionem: An ex annulorum datione & acceptione præsumenda sint sponsalia, an vero tractatus, de quibus agimus? Quamvis enim nonnulli pro priore sententia soleant allegare proverbium: *Ist die Jungfer bezinget/so ist sie gnug bedinget*; nullum tamen est dubium apud eos, qui ad naturam negotiorum respexerunt, posteriorem esse veriore, (b)

§. XIII.

negatur) tantum esse, ut propterea recedendum sit a communibus regulis, ex dictamine rectæ rationis haud dubie deductis, quales sunt, v. g. facta non præsumi, item intuitu d. cap. ult. in dubio prævalere sententiam pro reo latam &c.

- (a) Non enim video ullam aliam, quæ pro excusandis aut defendendis illis falsissimis doctrinis Canonistarum afferri possit. Ut taceam, etiamsi verum esset, quod matrimonium sit sacramentum, non tamen firmam erui inde posse illationem pro defendendis absurdis Canonistarum doctrinis, quarum in thesi fit mentio. Nam haud dubie hodiernum Pontificii matrimonium pro Sacramento habent, & tamen in Concilio Tridentino sancitum est, omnia matrimonia pro clandestinis & adeo nullis habenda esse, quæ non fiant præsentem Parocho, & aliis adhibitis solemnitatibus consuetis. vid. Gonzalez Tellez in *Comment. ad Cap. n. X. de presump.*
- (b) Vid. Petr. Mullerus *de annulo pronubo ih. 4. n. 3. seq.*
D
p. 28.

§. XIII.

Effectus pactorum nonlibertatis penitentia, sine expositione rationis.

Effectus pactorum nostrorum quod attinet, ex hactenus demonstrata hypothesi, quod eadem sint meri tractatus, sua sponte sequitur: partem utramque sive mutuo consensu, sive etiam unam, altera parte invita, a tractatibus istis recedere posse, in tantum, ut abstrahendo a legibus civilibus, ne quidem rationem abruptorum tractatum dicere teneatur, tantum abest, ut illa ratio examini judiciali, an sit sufficiens, sit subjicienda. (c)

§. XIV.

Quid juris in casu arrharum datorum.

Quod si tamen hinc inde arrharum loco aliquid datum fuerit, distinguendum erit; Aut enim rumpuntur tractatus utriusque consensu, & tum æquum est, nisi partibus aliud placuerit, ut utrinque arrhæ datæ restituantur. Aut una rumpit tractatus altera invita; Tunc æquum est, ut pars renuncians arrhas acceptas reddat & datas perdat, quia hæc videtur fuisse tacita intentio arrharum datorum in hoc negotio. (d)

§. XV.

p. 28. Et ib. 30. n. 16. seq. p. 67. Conf. supra dicta ad §. VII. lit. f.

- (c) Si forte prolixam probationem hujus theses a me expectes, tua culpa, non mea est, quod hic non sum prolixior. Ea enim est natura omnium tractatum in quibuslibet conventionibus, ut effectus in thesi memoratus exinde sequatur. Adeoque ego quidem nullam rationem dubitandi deprehendere potui, quæ in hominem, ratione sua tanquam sacrosancto Dei dono utentem, cadere possit. Quod si tamen tibi alia omnia veriora esse videantur, mox dicenda fontem præjudicii hujus aperient.
- (d) Nolo equidem in probatione hujus theses provocare ad

pr.

§. XV.

Fluit etiam ex dictis, quod secundum principia ju-^{Rumpentes} ris gentium, & abstrahendo a legibus civilibus sponfus ^{tractatus} vel sponsa rumpentes tractatus, & arrhas sibi mutuo ^{Sponsalicias} remittentes nullam poenam mereantur, quia nihil poena ^{nulli poena} dignum commiserunt, jure suo ex natura tractatum ^{civili subja-} proveniente, utentes. ^{cent.}

§. XVI.

Cum tamen matrimonium sit tale negotium, cu-^{Nisi legibus} jus intuitu interest reipublicæ, ut omnia ordine ac de-^{civilibus an-} center fiant, & præterea nimia licentia recedendi a pa-^{tea aliud cau-} ctis de futuris sponsalibus multis abusibus ansam dare ^{sisturum sit ob-} ^{ordinem &} ^{decorum in} ^{causis matri-} ^{monialibus} ^{observan-} ^{dum.}

D 2

pos-

pr. Instit. de emt. vendit. & alios textus parallelos iuris civilis, quia. Dn. Præses in peculiari Dissertatione de *Arrhis emtionum* jamtum probavit, arrhas emtionum dari saltem in signum emtionis perfectæ, non vero in tractatibus de contrahenda emtione. At aliter se res habet in pactis de futuris sponsalibus. Unde hoc intuitu differentia est inter nuptias & emtionem. Interim quæ in thesi posita sunt, fluunt ex natura negotii ipsius & sunt iuris gentium, subnixæ regula vulgari: Quod nemo debeat locupletari cum alterius damno, & illo fundamento, quod apud Romanos in conventionibus de meo & tuo peperit conditionem causa data causa non secuta, nisi quod Romani hanc actionem darent etiam ei, qui ipsè altero invito a pacto contractum innominatum præcedente recedere volebat. Unde forte ad casum nostrum aprior esset Romanorum conditio sine causa. Quanquam in Germania, ubi regulariter recepta est imploratio officii judicis, non opus sit, ut hic solliciti simus de nomine Romano actionis, qua arrhæ in materia pacti de futuris sponsalibus reperendæ sunt.

(c) v. g.

possit, (e) non repugnat etiam iuri Gentium, si leges Civiles præcipiant, ut partes, a talibus pactis recedere volentes, causas suas coram iudiciis Ecclesiasticis exponant (f) aut etiam, ut tum arrhas perdant, & iudicibus Ecclesiasticis eæ cedant. (g)

§. XVII.

Sponsus durantebus tractatibus sponsam supra sum ad eam duccendam iuste cogitur.

Denique si sponsus pendantibus hisce tractatibus sponsam carnaliter cognoverit, æquum est, ut ad consummandas nuptias etiam invitatus adigatur, non quidem ex illa ratione, quod tunc per concubitum videatur sponsalia contraxisse, (h) aut quod in dubio præsumendum sit, aliquem licito potius, quam illicito actu usum fuisse (i) sed

- (e) v. g. ut juvenes vana spe læsent incautas virgines vel viduas & familiari conversatione cum ipsis, mediæntibus eiusmodi pactis, impetrata, postea vero rumpentes pacta illa, damnum aliquod famæ sponfarum inferant.
- (f) Ubi tamen opera danda, ut ultra admonitiones de continuandis aut perficiendis sponsalibus a coactione abstineant iudices, nec falsæ illi, & supra §. 9. 10. n. reiectæ regulæ, quod in dubio pro matrimonio sit pronuncianandum, innitantur. Quod si autem fraus partis, hæc pacta rumpentis, evidenter aut valde vero similiter exactis appareat, poterit etiam, ex dictis in thesi rationibus, ea pro viribus patrimonii sui in multam pecuniariam vel parti alteri, vel iudicio solvendam condemnari.
- (g) Quod si enim lex talis adsit, non habent, de quo conquerantur partes, qui arrhas eiusmodi datas perdunt, cum lege hæc præsupposita censeantur in ipsis pactis se huic eventui scienter & volentes subiecisse.
- (h) Nam etiam abstrahendo a iure civili, consensus, non concubitus facit nuptias vel sponsalia.
- (i) Quamvis hac ratione in simili casu utatur Mullerus de anulo

sed potius, quia principiis iuris gentium convenit, ut stuprans honestam foeminam eam aut ducat, aut dotet.
(k).

§. XIII.

Jam paucis videndum, qua ratione factum sit, ut communiter in Consistoriis protestantium adhuc hodie personis, quæ pacta de futuris sponsalibus inierunt, non solum libertas recedendi pro lubitu a tractatibus sit ademta, sed etiam per præcepta pœnalia soleant eadem adigi ad consummandum matrimonium.

D 3

§. XIX.

nulo pronubo *th. 30. in fin. argumento L. merito si. pr. pro socio*, quod tamen huc plane non quadrat: in dicta lege enim factum ipsum erat dubiæ intentionis; & agens provocabat ad intentionem non vitiosam. At in casu nostro factum ipsum stupri & illicitum, & præterea stuprans ipse præterdit se animo stuprandi non ducendi concubuisse.

- (k) Jure divino stuprator stupratam & ducere & dotare tenebatur: *Exod. XXII. v. 16. 17. Deuteron. XXII. vers. 28. 29.* quamvis Rabbini disjunctive eam legem explicare soleant. *Selden. de uxor. Ebraica l. 1. c. 16. Conf. Cleric. ad dicta loco Exod. & Deuteron.* Aliarum gentium mores paralelos notat *Henricus Gisebertus in Deuteronomio ad hoc c. 22. n. 617. seq.* Adde *cap. 1. & 2. X. de Adult. & Stupro.* Et igitur mores communiter in stupro secundum ius canonicum stupratori disjunctive, aut ut ducat, aut ut dotet stupratam, injungere soleant, putarem tamen in casu, ubi sub specie fraudulenta tractatum de sponsalibus sponsus sponsam stupravit, deteriozem hic eius reddi conditionem, ut electione ademta simpliciter eam ducere teneatur. Et notabile est, quod jure Mosaico, quo tamen permitti erant divortia, stuprator stupratam perpetuo retinere juberetur, *d. vers. 29. Deuter. XXII.* Adde *cap. 15. X. de sponsal.*

§. XIX.

*Non petenda
ex Iure Iustini-
ano.*

Equidem si ius Iustinianum respicias, inde origo illa deduci nequit, cum hoc iure licuerit utrique parti renunciare ipsis sponsalibus, etiam sine expositione iustæ causæ. (l)

§. XX.

*Neque ex ipso
iure canonico,
quatenus po-
nitentiam in
sponsalibus de
futuro per-
mittit.*

Et quamvis in causis matrimonialibus jam ante reformationem, ut in genere in aliis negotiis, ius canonicum fuerit receptum, neque tamen ex principiis huius iuris ille rigor Consistoriorum nostrorum potest derivari, cum iure canonico liceat non solum mutuo dissensu solvere sponsalia de futuro, (m) sed & per unius dissensum ea rescindere licuerit, ita ut ultra admonitionem nulla coactio adhiberi debeat, (n) nisi quod in spe-

(l) l. 6. & 10. de sponsal. l. 2. §. pen. & ult. de Divort. l. 1. C. de sponsal. l. 2. in fin. C. de Repudiis N. O. l. 1. in fin. de hâ, qui not. infam. l. 2. C. de sponsal. l. 2. C. de repud. Conf. Wisfenb. ad d. l. 1. C. de sponsal. p. 3.

(m) Si qui de matrimonio contrahendo pure, & sine omni conditione fidem dederunt, monendi sunt, & mediis omnibus inducendi, ut præstam fidem observent; Si autem se hæc invicem admittere noluerint, ne forte deterius inde contingat, ut talem se. ducat, quam odio habet, videtur, quod ad instar eorum, qui societatem interpositione fidei contrahunt, & postea eandem sibi remittunt, hoc posse in patientia tolerari. cap. 2. X. de sponsal. Quod si igitur hoc licuit in sponsalibus de futuro juris canonici, etiam si fides pure data sit de matrimonio contrahendo: Cur non idem liceat multo magis in sponsalibus protestantium de futuro (vide supra §. 8. lit. L.) ubi ne quidem fides data est de matrimonio contrahendo.

(n) *Requisivit a nobis sua fœderitas, qua censura mulier compelli*

speciali casu pœnitentia ecclesiastica imponi jubeatur pœnitenti. (o)

S. XXI.

Verum uti canonicum jus æque suas antinomias & contractiones (p) habet, ac jus civile, (q) ita etiam in hac materia Papa Alexander III. jussit, eos, qui talia sponsalia de futuro jurato contraxerint, censura ecclesiastica (r) esse compellendos ad matrimonium consummandum, id est, excommunicatione & interdicto totius terræ, quæ ipsorum jurisdictioni est subjecta. (s) Conci-

lia

*Sed idem vo-
men per ex-
communicationem & in-
terdictum ali-
bi jubet spon-
sum & spon-
sam esse co-
gendos ad
consummatio-
nem matri-
monii.*

*pellī debeat, quæ jurjurandi religione neglecta nubere re-
nuit, cui se nupturam interposito juramento firmavit. Ad
quod respondeo, quod cum libera debeant esse matrimonia,
monenda est potius, quam cogenda, cum coactiones difficiles
soleant exitus frequenter habere. c. 17. eod. Sed in pactis
nostris de sponsalibus futuris, ne quidem promissio, tan-
tum abest, ut juramentum intercesserit.*

- (o) Scilicet vel ob duplicia sponsalia contracta, vel ob violatio-
nem juramenti. *arg. cap. 22. eod.*
- (p) Quarum specimen peculiare collegit Wissenbachius, quod
editioni novissimæ juris canonici Arnoldi Corvini adje-
cit Beatus Strykius, quamvis præsens contradictio ibi
non appareat.
- (q) De antinomiis juris civilis vide Dn. Præsid. in præfat. ad
*Libr. Navorum Jurispr. Antejust. n. 8 & in delin. hist. Jur.
Rom. & German. §. 48. & 49.*
- (r) *Cap. ex literis 10. X. de sponsal.*
- (s) Etī enim hujus excommunicationis & interdicti nulla fiat
mentio in *d. cap. 10.* prout extat in vulgaribus editioni-
bus juris canonici, etiam in novissima fratrum Pithoe-
orum, supplevit tamen verba, finalia *d. cap.* in quibus de
excommunicatione & interdicto sermo statuit Pontifex,
Gonzalez Tellez in *Comment. ad Jus Canon. d. c. 10.*

liationes enim vulgares cum capitulis modo memoratis Innocentii III. & Lucii III. (t) contradictionem seu antinomialiam non tollunt. (u)

§. XXII.

Rationes peculiare
Lutheranorum.

Peculiares vero haud dubie fuere rationes, cur Confistoria protestantium & imprimis Lutherana poenitentiae libertatem in pactis de futuris sponsalibus partibus relinquere noluerint, quæ etsi videantur peculiarem disfertationem requirere, tentabimus tamen, annon hic præcipuas summatim indicare valeamus.

§. XXIII.

(x) Autoritas
Lutheri, p[er] p[ar]t[em]

Prima quidem inde petenda videtur, quod Lutherus absque ratione sufficiente (vv) plane rejecerit distinctioni-

(t) Quorum sunt *d. cap. 2. & 12. eod. ad §. præced. descripta.*

(u) Valde laborat Tellez in *Comment. ad d. cap. 2. in conciliando capitulo 10. cum d. cap. 2. & 17.* sed frustra. Ipse enim rejicit distinctionem aliorum inter sponsalia jurata & non jurata, quasi ad priora consummanda sint cogendæ partes, & non ad posteriora. Et recte. *vid. not. lit. n. ad §. præc.* Sed & distinctiones, quas ipse affert, contradictionem non tollunt: Non prima, quasi *cap. 10.* loquatur de coactione, si sponsus & sponsa non habeant justam recusandi causam, *capitulum vero 17.* loquatur de justa recusandi causa. Nam posterius falso asseritur, ut ex toto contextu *d. c. 17.* apparet. Non secunda, quasi *d. cap. 2. & 17.* jubeat saltem, prius esse admonendos contrahentes, *postea* vero esse cogendos. Nam hæc conciliatio eodem modo torquet *d. cap. 17.* ut si ipsum non sit clamaturum, verendum tamen sit jure optimo maximo, ne lapides clament.

(vv) Vide jam supra excerpta ex Chemnitio *ad §. 8. lit. q. Conf. Wissenb. ad l. 2. C. de sponsal. p. 2.* in fin; Verbis: *Hæc igitur sponsaliorum de futuro & de presenti di-*

tionem inter sponsalia de futuro & de præsentî, & solum sponsalia de futuro, quæ cum nostris pactis vel conveniunt, vel certè affinitatem habent (x) pro veris sponsalibus habuerit, sponsalia vero de præsentî rejecerit. (y)

§. XXIV.

Cum vero Lutheri magna autoritas esset in Collegiis Theologicis, ejushanc hypothefin secuti professores Wittebergenfes tractatus sponsalitos restrinxerunt ad eum casum, ubi vel deficeret nutus sponsæ vel parentum, illa vero pacta de futuris sponsalibus, ubi parentum & sponsæ consensus simul adesset, pro veris sponsalibus, pœnitentiam respicientibus, habuerunt, imo dicto

(2) Usualis restrictio tractatum ad pacta, ubi consensus vel parentum, vel sponsæ non adfuit.

Chri-

visio decretalifica, Luthero & Hotomanno improbata, quæ usu invaluit, non videtur omnino condemnanda.

(x) Per dicta superius. §. 8.

(y) Vide Lutheri Bedencken von Ehe-Verlöbnuß Tom. 3. 7e-
nens. Germ. fol. 435. relatum etiam in Consil. Witteberg.
part. 4. p. 24. seq. in verbis: Aber diß ist ein lächerlicher
Poff, daß verba de futuro, wie sie es nennen, nicht binden
sollen. Dann weiß doch ganz Deutschland wohl, daß unsere
Sprache gegenwärtig Gemüth und Verheißung mit diesen
Worten aussprechen, wann wir also sagen: Ich will dich
haben, ich will dich nehmen &c. Item: Aber verbum de
præsentî das gegenwärtige Wort; *Do, accipio*, daß ist, ich
gieb, ich nimm, ist mehr die würcliche und persöhnliche Über-
antwortung, und gehöret zu den öffentlichen Verlöbnuß, und
Zusammengeben, welche würcliche und persöhnliche Über-
antwortung ja von niemand, dann von den unverständigen
und unerfahrenen Wäschern mag ein Verlöbnuß genennet
werden.

E

(2) Perti-

Christi eam in rem abusi sunt, quæ Deus conjunxit, homo ne separet. (2)

§. XXV.

(2) Pertinet huc in iisd. Consil. Theol. Witteberg. *Part. IV. tit. 2. Consil. 1.* von recht bindlichen Verlöbnußen f. 26. seq. Item fol. 31. von einem Ehe-Verlöbnuß, ohne der Eltern consens, & responsum sequens in eadem causa fol. 32. Item fol. 42. Ob bloße Vertröstungen, ic & fol. 43. Ob Verlöbnuß, ic, quæ referunt tales tractatus, ubi defectus in thesi memoratus deprehenditur. Sed responsa sequentia in pactis des Ja-Worts, sub prætextu sponsaliorum veram poenitentiam non admittunt. Scilicet p. 34. Ob die Mutter der Tochter Verlöbnuß, welche sie zuvor mit Stillschweigen bewilliget, wieder entziehen könne. Item adhuc clarius in responso fol. 36. sentenz; Daß nach den ehelichen Zusagen, auch empfangenen *arbitrio* die Ehe nicht könne getrennet werden; ubi inter alia notentur verba; Wann er das Ja-Wort von Vater und Mutter erhalten würde. Et p. 37. 38. Sub rubrica: Ob die Ehe-Verbindung, welche mit *consens* der *Contrahenten*, mit beyderseits Eltern, in Anwesenheit anderer Freunde geschehen, wegen entstandenen Unwillens könne *legitime dissolvet* werden; Ubi notentur potissimum verba: Denn welch Ehe-Verlöbnuß mit den *Contrahenten* und beyderseits *Consens* in Beyseyn glaubwürdiger Zeugen einmahl ergangen ist, das hat GOTT zusammengefüget ic. Item: Nach gegebenen erweislichen Ja-Wort sind solche Einreden unerheblich ic. Huc pertinent etiam verba quædam ex consilio fol. 43. Ob Verlöbnuß, welche ob spem futuri matrimonii inirt werden, kräftig; Etsi enim casus ibi memoratus referatur ad tractatus, quia sponsa non simpliciter, sed conditionate annuit; Wann es also versehen und ihrer Mutter Bille wäre; notanda tamen sunt verba, auch der Gesell sich mit der Jungfrauen in freundlich Gespräch

§. XXV.

Quamvis autem ex his & aliis forte rationibus invaluerit usus in Consistoriis protestantium; ut partibus talia pacta celebrantibus, adimatur potestas pœnitendi, tam & Theologi & Jcti adduci possunt, qui a nostris stent partibus. Ita B. Chemnitius potestatem pœnitendi indulget partibus. (a)

*Ad nostram
tamen sententiam inclinatur
Chemnitius.*

E 2

§. XXVI.

sprach eingelassen, mit Verheißung, daß er sie zur Ehe begehre. Ubi contra naturam negotii declaratio desiderii ex parte sponsi dicitur Anwerbung appellatur promissio eine Verheißung. Si igitur sponta simpliciter annuisset, aut desiderium suum similiter absque conditione, mit dem Ja-Wort, declarasset, habitum pariter fuisset pro re-promissione contra naturam pactorum supra §. 7. expostam.

- (a) Ita enim ait post illa, quæ jam supra ex ipso ad §. 8. lit. g. & §. 9. lit. u. excerptimus: *Quando igitur constat, sponsalia aliqua esse de futuro, certum est, talia non inducere efficacem obligationem, aut nexum insolubilem in sexto præcepto. Ratio est evidens, quia ipse docuerat nobiscum supra d. l. q. talia sponsalia esse tractatus de futuris nuptiis. Unde facile iudicandum, quid sentiendum sit de verbis ejus statim sequentibus: Quia tamen de violatione fidei agitur, quæ præstanda est secundum octavum præceptum, monende sunt partes de peccato contra illud præceptum. Non ergo statim vel leviter sunt dissolvenda; sed si non afferuntur graves & justæ causæ mutæ voluntatis, diligenter monendæ & urgendæ sunt partes, ut, quod promiserunt, impleant, præsertim, quando juramento firmata est promissio. Quodsi magistratus hoc imperare non potest, & timeatur infelix eventus, prudenter dispiciendum est, quomodo & quando talia sponsalia de futuro*

§. XXVI.

Ab Facultas
Juridica Va-
adrina.

Ita jam anno 1675. Facultas Juridica Francofurtensis respondit, talia pacta esse meros tractatus, & ab iis partes recedere posse, etiam sine consensu & cognitione prævia Confistorii Ecclesiastici. (b)

§. XXVII.

zuro vel ipso iure solvatur, vel sententia judicis dissolvi possint. Conscientiæ tamen concio pœnitentiæ acuenda est, quia absque ejus læsione talia raro committi possunt. Nam (1) quomodo de violatione fidei hic agi potest, cum in sponsalibus de futuro, qui tractatus sunt, nulla fides data sit, quomodo *jurato firmata* esse potest promissio, quæ nulla adfuit, quomodo *pœnitentiæ concio conscientiæ acui* potest, aut doceri, quod absque læsione conscientiæ partes a talibus tractatibus recedere non possint, cum ipse Chemnitius in præcedentibus concesserit, talia sponsalia non inducere efficacem obligationem. Ergo dicendum est. (2) Chemnitium vel incaute assertioni suæ veræ admiscuisse doctrinas juris canonici (conf. *dicta superius §. 11. & 20.*) quæ cum ea conciliari non possunt; vel nimis circumspecte fratres in Facultatibus Theologicis & Confistoriis ad tales doctrinas aduetos nimia contradictione sua novisse irritare. Id tamen notari simul meretur; quod (3) ex ipso iure Canonico Chemnitius mitiorem partem de monendis, non cogendis pacifcentibus præ parte rigidiore, de iis cogendis & excommunicandis (vid. §. 20. & 21.) elegerit, adque vel hoc modo a communi doctrina recesserit, & adeo nostræ propior factus fuerit.

- (b) Vid. B. Strykium ad *Brunnem. jur. Eccles. lib. 2. cap. 16. §. 7. p. 188. seq.* Hoc, inquit, *tantum intelligendum, de sponsalibus de futuro proprie sic dictis, ubi se in futurum contrahere velle sponsalia sibi promittunt, vel*

ubi

§. XXVII.

Pariter & Facultas Juridica in nostra Academia in
 duobus casibus subjunctis judicavit & respondit, spon- Item Facul-
tas Juridica
Hallsis.
 sam,

E 3

bi tractatus de sponsalibus tantum suscepti, ab his enim altera parte inrita resilire licet &c. etiamsi arrbarum nomine in futuram fidem jam aliquid intervenierit. Responsum ipsum ita se habet: Habet ihr euch resolviret, und erkläret, mit der Sempronia in ein Verlöbnuß zu treten, derselben in Beyseyn eines ihres Anverwandten cure Intention eröffnet, und Beredung deßhalb mit ihr gepflogen, darauf auch die gewöhnliche subarrbation geschehen; Sempronia aber kurz darnach ihren dissentium mit Wiederrückgebung der arrhe erkläret, dadurch Ihr bewogen worden, dergleichen zu thun, absonderlich da man Euch hernachmals Ihrer nicht allerdinge zulässlichen conduire und übencomportements verständiget; überdem auch erfolget, daß Sie des criminis infanticidii berüchtiget, und deßhalb zur Haft gebracht, endlich aber sich der Haft entlediget, und flüchtig worden, dahero erstlich gefragt wird; Ob die zwischen Euch und Sempronia geschehene Unterredung pro sponsalibus, oder nur schlechter Dinges für tractaren zu halten. Ob nun wohl ein jedwedes Ehe-Verlöbnuß, absonderlich de jure Canonico pro sponsalibus de presenti gehalten wird, und verbindlich ist, si contrahentes nisi fuerint verbis presentis temporis per cap. penult. X. de sponsal. Joach. a Beufft. Tr. de Sponsal. c. 8. weil aber dennoch 1. in gegenwärtigen casu dergleichen verba de presenti nicht vorhanden, sondern 2. schlechterdings wegen des Ehe-Vertrags Unterredung geschehen, welche Unterredung 3. nicht pro sponsalibus de presenti, sondern pro sponsalibus de futuro und also 4. nur bloße tractaren zu halten. Martin. Chemnit in loco de conjugio cap. I. p. 517. Als halten aus diesen Umständen wir dafür, daß durch sothane Unterredung zwischen Euch und der Sempronia der Ehe wegen

fam, cum qua saltem pacta de futuris sponsalibus erant inita, posse recedere ab istis, et si in primo casu (c) jam con-

wegen nichts, denn bloße *Tractaten* vorgelauffen, und daher für keine beständige Ehe-Gelöbnuß zu achten. Auf eure andere Frage: wann es nemlich vor eine beständige Ehe-Gelöbnuß zu halten wäre, ob nicht selbiges aus denen in dem Bericht und angeführten Ursachen zu annulliren, und Euch ohne *Process* und Anhaltung beym *Consistorio Ducali* andern Orts zu verbeyrathen vergönnet seye? erkennen wir vor Recht. Ob wohl sonst die *Sponsalia* in Rechten *mutuo dissensu contrahentium* nicht können *dissolvirt* werden. Joach. a Benst. *de Sponsal. P. I. c. 38* Petr. Heig. p. 2. qu. 10. n. 4. seqq. Weil aber dennoch (1) solches zu verstehen *de sponsalibus publicis & de presenti*, dergleichen *sponsalia* aber (2) zwischen Euch und der *Sempronia* nicht *celebrivet*, und zwar (3) nicht *de presenti*, wie aus ob angezogenen *motiven* erbellet, auch (4) nicht *publica*, indem nur ein Zeuge darbey gewesen ic. Nun ist aber (5) klar versehenen Rechten, *quod in sponsalibus de futuro poenitere liceat*. cap. 2. X. de Sponsal. Paul. Cypr. de Sponsal. cap. 13. §. 12. & c. & c. Als halten wir bey solcher Bewandnuß dafür, daß dieses Ehe-Gelöbnuß aus angeführten Ursachen *ipso jure null* und nichtig, und Euch ohne *Process* und Vorbewußt des geistlichen *Consistorii* eurer Gelegenheit nach anderweit zu ver ehlichen wohl zugelassen sey. V. D. W.

- (c) Ad Senatus Erfurtensis deputatos ad causas matrimoniales Anno 1710. mense Augusto. Daß wohl appelliret, und nunmehr zwar vor allen Dingen der Verlagin beweglich zureden, daß Sie die Ehe mit H. N. W. vollziehe; In fall sie aber darzu nicht zu bereden, so ist sie zwar zu der Vollziehung nicht zu zwingen, jedoch Klägern die völligen Unkosten nach vorhergegangener deren liquidation und erfolgten Wärsigung zu erstatten, und überdem 20. Thlr. Straffe zu erlegen schuldig, Res clarior erit ex sub junctis rationibus decidendi.

condemnata fuisset ab aliis Jctis, ut probaret, sponsum
 ipsi

di. Obwohl fol. 4. b. in einen Bescheide der Beklagtin auferte-
 get worden, daß Sie bescheinigen solle, wie Kläger Ihr *ad ca-*
pitalem inimicitiam genugsame Ursache gegeben, und auf die
 von Sie geführte, und *per sententiam, quæ in rem judicatam*
transiit, auferlegte Bescheinigung fol. 24. erkant, daß Sie das-
 jenige, so ihr zu bescheinigen obgelegen, nicht bescheiniget, dies-
 selbe *in instantia appellationis* so viel nicht ausgeführet, daß
 sie solche *causam sufficientem ad inimicitiam capitalem* gehabt
 habe, und es dahero das Ansehen gewinnt, daß es bey dem Bes-
 cheide erster Instanz zulassen; weil aber dennoch beyde *senten-*
zie, als ob hier *publica sponsalia* vorgegangen, *presupponeret*;
 Dieses aber gar nicht erwiesen, und aus denen *acten* vielmehr
 erhellet, daß dasjenige, was zwischen Klägern und Beklagtin
 vorgegangen, *in terminis* eines blossen Ja-Worts verblie-
 ben, und *pro sponsalibus de presenti* nicht zu achten; hiernächst
 wann auch dergleichen vorhanden, solche jedoch *ob odium super-*
veniens wohl dissolviret werden können, und nicht allezeit von
 nöthen, daß eine *Capitalis inimicitia*, und dieselbe *ex justis*
causis entstanden, sondern gnug, daß eine solche Niedrigkeit
 in Gemüthe, daß keine gute Ehe zuvermuthen, in welchen Fall,
 da keine Versöhnung zu hoffen, lieber die *sponsalia* zu dissolvi-
 ren, als mit außertlichen Zwang die Partheyen zu Priesterlicher
 Copulation zunöthigen. *Cum enim libera debeant esse mari-*
monia, monendi sunt potius, quam cogendi, cum coactione
difficiles soleant exitus frequenter habere. Cap. Requisivit.
17. X. de Sponsal. add. cap. 2. X. eod. tit. und in solchen Fall der
 Eheil, der Ursach dazu gegeben, nicht nur dem Gegentheil das
inter esse zu erstatten, sondern auch eine Straffe zuverlegen nicht
 unbillig angehalten wird. *B. Stryk. de dissens. Sponsalit. Sect. 2. §.*
26. sq. So seynd wir dahero beschehener massen zuerkennen bez-
 wogen worden, *Etsi vero in his rationibus causa, cur viro*
 re-

ipſi ſufficientem cauſam ad capitalem inimicitiam dediſſe; in altero vero caſu (d) aliae circumſtantiae inſuper
ac

recedens in poenam condemnata fuerit, ex hypotheſi de ſponſalibus contractis deducta fuerit, tamen eandem ſententiae partem etiam ex hypotheſi de pactis ſuper futuris ſponſalibus deduci poſſe patet ex dictis ſupra §. 16.

- (d) In Reſponſo eodem anno 1710. menſe Novembr. hat Jacob K. ein lediger Geſell Sybillen F. ſo erſt 14. Jahr geweſen, und keine Eltern mehr, ſondern einen Stieff-Vater, und wegen ihres Väterlichen und Mütterlichen Erbes zwey Vormünder gehabt, zu heyrathen erſuchet, hat aber weder der Stieff-Vater, noch der eine Vormund in ſolche Heyrath willigen wollen, weil die F. noch ſehr jung, und keine Haußhaltung führen könne. Iſt darauf K. mit einem Beystande zum Stieff-Vater, welcher eben in groſſen Schmerzen darnieder gelegen, gegangen, und hat durch vieles Vorſtellen gegen Mitternacht bey etlichen Krügen Bier es endlich dahin gebracht, daß der Stieff-Vater darein gewilliget, und das Hand-Gelöbniß unter Ihnen beyden geſchehen, welches auch die F. gegen den Pfarrer, als er ſie hernach deſhalb befraget, geſtanden; will aber die F. ſolche Ehe nicht vollziehen, und beziehen ſich die uns von denſelben proponirten 9. Fragen inſgeſammt auf folgende Haupt-Frage: Ob die biſher erzählte Umſtände *pro ſponſalibus publicis* zu halten, und dahero die F. verbunden, ſolche durch Prieſterliche copulation zu vollziehen. Ob nun wohl in denen Rechten eines Stieff-Vaters und der Vormünder *Consens ad nuptias filiae, quae ſui juris eſt*, nicht erſodert wird, wo ſolches an einem Ort in ſpecie (wie von denen *Statutis Hamburgeniſibus* ausdrücklich verſehen) nicht hergebracht, hiernächſt zu einen öffentlichen Verlöbniß mehr nicht, als zwey Zeugen erſodert werden, welche ſie hier eben gefunden, indem K. ſein Beystand, und der Stieff-Vater dabey geweſen; überdem auch die F. ſolches
bers

accessissent, quæ sponsum doli & fraudis adhibitæ sus-
pectum redderent.

hernach gegen den Priester gestanden, und dahero auch da-
durch solche *ex post facto* ratihabiret, und es also das Ansehen
gewinnet, daß die *sponsalia pro publicis & valida* wohl zu
achten, solglic die F mit K durch Priesterliche *copulation* sol-
che zu vollentziehen verbunden; Weil aber dennoch solche Um-
stände sich bey diesen *sponsalibus* finden, welche die Sache sehr
verdächtig machen, indem K den Stief-Vater da er an größten
Schmerzen krank gelegen, durch *continuirliche sollicitatione*
genöthiget, seinen *consens* darin zugeben, auch dessen Ehefrau
auffaget, daß ihn K bedrohet, wo er nicht darcin willigen wolte,
daß er davon Ungelegenheit haben würde, dazu solches umb
Witternacht und gegen 12. Uhr geschehen; als zu welcher Zeit
keine *sponsalia publica* pflegen geschlossen zu werden, die F auch
anfangs gar nicht darcin willigen wollen, und nach der Aussage
des Stief-Vaters Ehefrauen kein Wort darzu gesprochen,
und also vermuthlich aus Furcht die Hand hingegeben, der
Prediger auch, welcher von K selbst als Zeuge *produciret*
worden, nicht sagen kann, daß sich die F zu einer öffentlichen
Ehe-Versprechung bekennet, sondern nur K habe ihr auf dem
Wege Geld auf die Ehe gegeben, daß es dahero nicht anders,
als vor eine heimliche, und Winkel-Verlobung oder auf
höchste vorein Ja-Wort, (welches mit denen zumahl
öffentlichen Verlöbnißsen keines wegcs zu *confundiren*)
zu achten; überdem aus allen Umständen starcke Vermu-
thung einer zukünftigen recht unglücklichen Ehe entsethet, in-
dem K sich verlauten lassen, daß er sie nicht groß achten, und
sie bey künftiger Ehe vor Schlägen nicht gesichert seyn solle;
So erscheinet hieraus allenthalben so viel, daß solche *spon-*
salia pro publicis & valida keines wegcs zu halten, und da-
hero die F dieselbe mit K zu vollentziehen nicht verbunden
B. N. W.

F I N I S.

F

COROL-

COROLLARIA.

I.

Liberi expositi pro illegitimis habendi non sunt.

II.

Conjugia in ultimo mortis articulo contracta, toleranda potius, quam approbanda.

III.

Mulierem nubentem marito impotenti a Consistorio separationem petere posse quotidiana edocemur experientia; Quod si tamen ad mortem usque sponte ipsi cohabitaverit, maxime inter Doctores controvertitur: an portio statutaria ipsi debeatur nec ne? Et quamvis pro affirmativa Scabinos Lipsienses pronunciaffe referat Carpzovius *P. 3. C. 19. d. 5.* negativam tamen cum Berlichio & Beustio merito defendimus.

IV, Do-

IV.

Donationem non dantis solum voluntate, sed & donatarii acceptatione vel reali vel verbali perfici, tam naturali quam civili rationi conforme est, in tantum, ut, quamvis donator rem alteri donandam offerat, nisi tamen & donatarii vel verbalis vel realis acceptatio accesserit, iuri offerentis in rem oblatam nihil decedere, sed potius donatorem rem oblatam ob deficientem donatarii acceptationem iure revocare posse, nullus dubitem.

V.

Cervus cicuratus & torque ornatus, si se in libertatem naturalem receperit, & ab alio in sylva captus fuerit, non cedit occupanti, sed prior domino est restituendus.

VI.

Thesaurum de jure civili ad res potius accessionis, quam nullius pertinuisse putamus. Ho-

die autem eiusmodi disputatio plane est inutilis.

VII.

Princeps ex nullo contractu cum subditis inito obligatur civiliter, sed tantum naturaliter.

VIII.

Pœna perduellionis, quæ bonis, fama & patria filios perduellium privari dicunt, gravis quidem est, non tamen injusta.

IX.

Principem non in omnia delicta inquirere debere, sæpius regulæ prudentiæ suadent, maxime si ea tranquillitatem publicam directo non lædunt, aut delicta sint adhuc occulta.

FINIS.

VIR

VIR CONSULTISSIME,

FAUTOR AMICISSIME,

Honores accipis satis ma-
turos. Quum enim illos
mature acciperes, cun-
ctatus es amplius decen-
nio. Ipse, ni fallor, auctor
tibi sua sorque fui, ut, mora tandem ab-
iecta, capesses laurum, quam indu-
stria tua, litterae, ingenii ac linguae
alacritas facilitasque dudum promeru-
erunt. Ex quo enim iura alios docuisti,
ex eo iure tibi succensui, a mitra docto-
ris tam diu alieno. Tandem ergo mutasti
consilium. Aut potius, quod suspicor, lo-
cum fecisti voluntati alienae patrono-
rum & amicorum. Ita est. Animus, quo
fit sagacior, eo facilius dubitationibus
irretitur, unde raro propriis viribus
emergit. Dubitando enim tempus teri-
tur trahiturque de die in diem. Et

consilia, quae senescere incipiunt, tandem contabescunt, ut in viam illa reduci oporteat ope aliena. Quid igitur? Egone gratuler tibi cunctationem, quam in te saepius notavi. Nec quicquam. Id gratulor, quod Catonis illud ad te pertineat quodammodo. Tum demum honores optimos esse, si homines quaesiverint, quare tam sero essent delati. Ceterum, quod disputas, argumentum, connubiale est. Sera autem matrimonia commendatissima olim Germanis. Quorum indicia tuis hic respondent. Voueo itaque, ut tum quoque lenta consilia tibi salubria sint & utroque nomine nobis audias felix cunctator.

Benevolentiaq; ergo scripsi

J. P. LVDEWIG, Ict.

Regi in Curia a consiliis.

Ka 3755^a

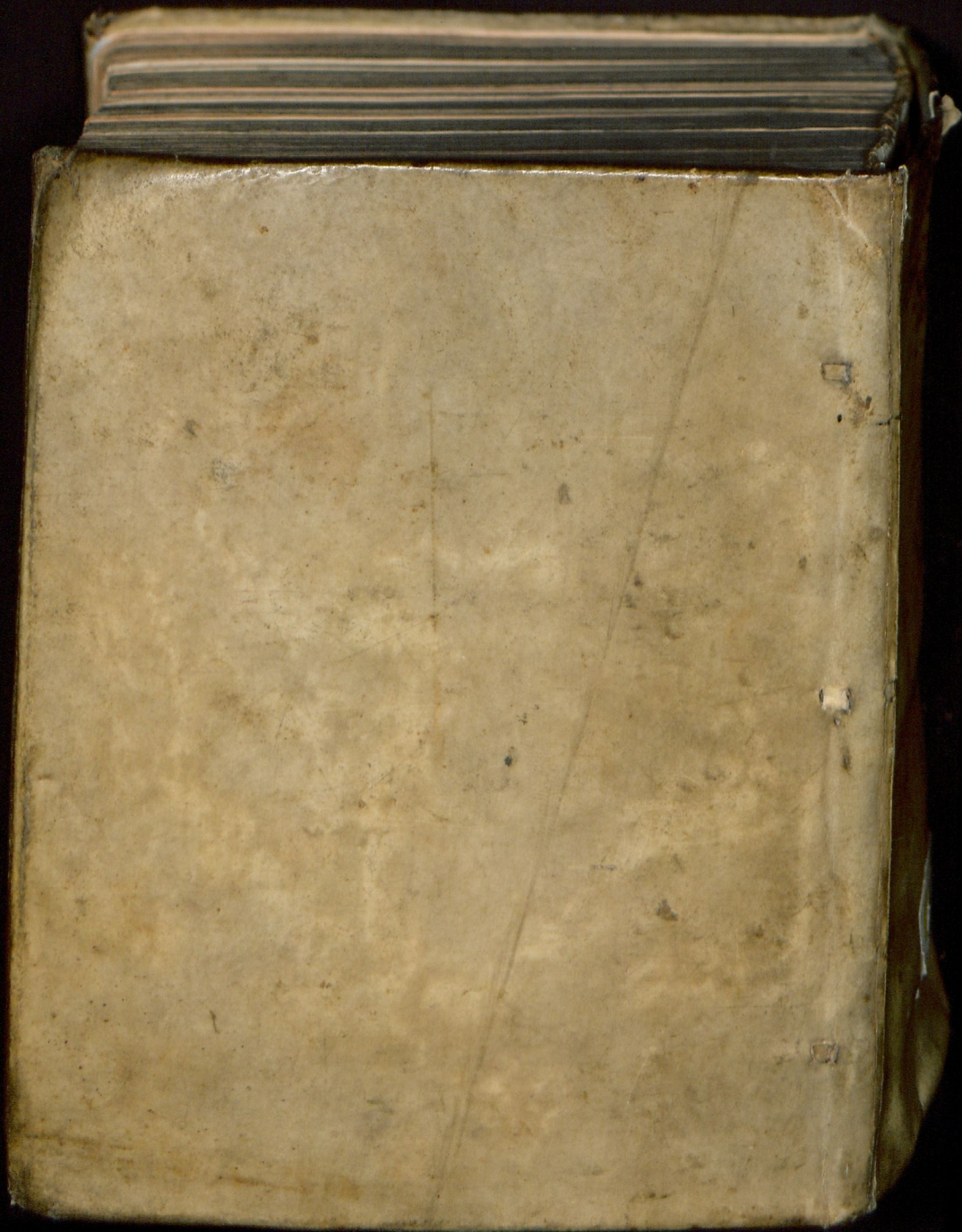
ULB Halle
005 308 47X

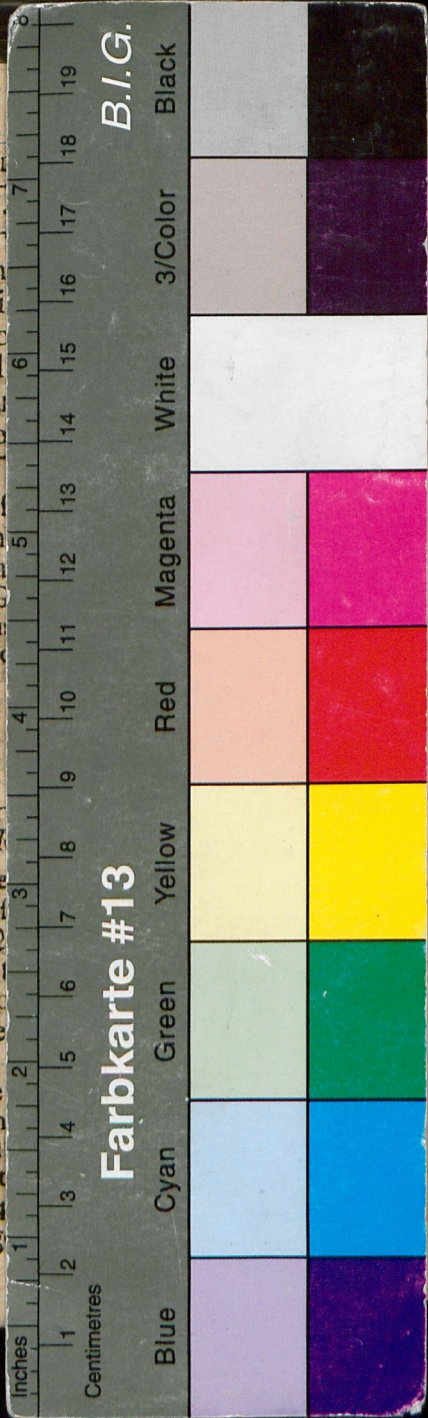
3

SB

DISSERTATIO INAUGURALIS
DE
**PACTIS
FUTURORUM
SPONSALIORUM,**

Von
Pa-Sort,
QVAM

RECTORE MAGNIFICENTISSIMO,
SERENISSIMO PRINCIPE AC DOMINO,
DN. FRIDERICO WILHELMO
PRINCIPE BORUSSLÆ, MARCHIONE BRANDENB. &c. &c.
Ex decreto & auctoritate Illustris Jctorum ordinis
PRÆSIDE,

DN. CHRISTIANO THOMASIO
POTENTISSIMI BORUSSLÆ REGIS CONSILIARIO INTIMO,
UNIVERSITATIS FRIDERICIANÆ DIRECTORE AC PROFESSORE
PRIMARIO, ET FACULTATIS JURIDICÆ ORDINARIO,

PRO GRADU DOCTORALI,
Summisque in utroque jure honoribus, ac privilegiis more Majorum
legitime consequendis,

IN AUDITORIO MAIORI
ad D. 6. Jun. Anno MDCCXII. horis ante & pomeridianis,
publico Eruditorum Examine submittit,

JOHANNES EMANUEL Greiff,

SERVESTA-ANHALDINUS.

HALÆ MAGDEBURGICÆ,
T. JOHANNIS CRUNERI A. 1712.